

En dag med Niels og Marie

Målgruppe: 5-8 årige børn ifølge med pædagog/lærer.

Materialet består af:

- Vejledning til pædagogen/læreren med fortællingen, som skal fortælles/læses op for børnene undervejs på turen rundt i Den Gamle By, og forslag til hvad, man kan lave efter museumsbesøget.

Det er vigtigt at pædagogen/læreren har læst den igennem på forhånd for at vide hvor man skal stoppe op på turen, forberede hvilke emner, man vil tage op med børnene, og i det hele taget kende indholdet.

- En planche med billeder af Niels og Marie, som medbringes til Den Gamle By og vises til børnene ved fortællingens start. Bruges sidenhen, når børnene skal farvelægge tegningerne af Niels og Marie.
- Aktivitetsark, som bruges i institutionen efter museumsbesøget.
- Planche med billeder fra Den Gamle By, som bruges efter turen til at mindes og gennemgå oplevelserne og historien om Niels og Marie samt som inspiration til børnenes tegninger (se afsnittet "Hvad kan vi lave bagefter" i materialet).
- **HUSK** at alle besøg af institutioner og skoleklasser skal tilmeldes på forhånd. Læs mere her: <https://www.dengambleby.dk/undervisning/information-om-tilmelding/>

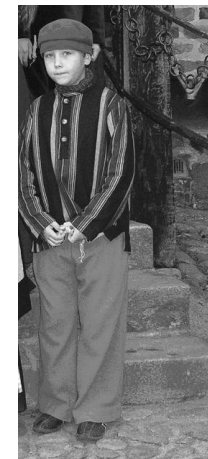
God fornøjelse!

Marianne Bager

Afdelingsleder for Undervisningsafdelingen
og Børneaktiviteter
Den Gamle By

mb@dengambleby.dk

Til pædagogen/læreren

En dag med Niels og Marie

En fortælling fra 1864 for 5-8 årige børn ifølge med en pædagog/lærer

- *Pædagogen/læreren fortæller eller læser fortællingen for børnene.*
- *Efter hvert tekststykke er der spørgsmål, opgaver eller samtalepunkter, som gennemgås med børnene. Dette fremhæves med fede typer samt dette tegn:*

- *Vejledning til pædagogen/læreren er indrykket og fremhævet med kursiv.*
- *Facts om huse og forhold i 1864 er ligeledes i kursiv og yderligere indrammet i faktabokse. Disse facts kan efter behov og samtalens drejning drages ind i samtalen med børnene.*

*Turen starter i gaden Navnløs ved den øverste ende af Vestergade.
Start med at fortælle børnene denne forhistorie:*

Nu skal I høre en historie om Niels og Marie.

Vis børnene planchen med billederne af Niels og Marie.

Fortællingen:

Niels og Marie var børn, der levede i 1864, som er cirka 150 år siden. I går nu ind i en by (Den Gamle By), der ser ud som en by ville have set ud dengang.

Niels og Marie er begge to syv år.

➤ **Forestil jer at Niels kommer gående hen ad gaden Navnløs og hen imod det sted, hvor I står.**

Niels's far er daglejer, og de bor i et lille hus i udkanten af byen, Niels, hans far og mor, hans storesøster på ni år og fire små søskende. Niels's far tjener ikke så mange penge som daglejer, så både Niels og hans storesøster har arbejde ude i byen for at tjene penge til familien.

➤ **Har I arbejde ude i byen? Hvorfor ikke? Kan I så få mad nok?**

I midten af 1800tallet var det meget almindeligt at børn havde arbejde lige så snart de var store nok til at lave noget. For pigernes vedkommende var det ofte husarbejde derhjemme, det vil sige de hjalp deres mor med madlavning, husarbejde og med at passe de mindre søskende, men de kunne også hjælpe til andre steder. Drengene hjalp ofte deres far på hans arbejde, fik arbejde på de forskellige værksteder i byen, hos købmændene eller gik ærinder for folk.

Lad os følges med Niels ned til hans arbejdsplads.

Gå ned ad Vestergade til Renæssancegården, den gule bindingsværksgård på venstre hånd. Her skal I gå ind ad porten til gårdspladsen. Inde i hjørnet til venstre finder I indgangen til tømrerens, snedkerens og malerens værksteder.

Her arbejder Niels hos tømreren. (Værkstedet til venstre i gangen).

Niels ser sig omkring for at se om der noget, han skal lave. Hans arbejde er at rydde op, feje og gå ærinder for tømreren og svendene på værkstedet.

Niels drømmer om engang at blive tømrer. Han ser på alt værktøjet og prøver, om han kan huske hvad det hedder.

- **Nu skal I hjælpe Niels med at kende værktøjet. Hvilket værktøj bruger man på et tømrerværksted? (Svar: Sav, hammer, høvle, økser, stemmejern med videre).**

Niels leger, at han bruger værktøjet.

- **Nu leger vi også, at vi bruger værktøjet. Vis hvordan man høvler (i luften) – hamrer søm i – hugger med en økse – saver alene – saver to sammen.**

(Til det sidste, at save to sammen, er det yderst relevant at inddrage den gamle arbejdssang "Save, save brænde":

"Save, save brænde, vi er raske svende.

Hver må trække rask til sig, du til dig og jeg til mig.

Sådan skal det være, sådan skal det være".

Efter lidt tid går Niels i gang med sit arbejde. Først skal han feje i værkstedet. Så skal han rydde op i værktøjet, og til sidst skal han samle en kurv høvlspåner, som han skal aflevereovre hos skomageren. Der bruger man dem til at tænde op i ildstedet med. Vi lader Niels arbejde i fred.

Gå gennem porten og ud på gaden igen.

Nu kommer Niels ud med den kurv høvlspåner, som han skal aflevere hos skomageren. Han ser op og ned ad gaden. Hvor er det nu skomageren bor?

- **Skiltene ovenover dørene viser hvilken håndværker, der bor i de forskellige huse. En laver lys, en laver tønder og så videre.**
- **Hvad laver en skomager?**
- **Kan I finde skomagerens skilt? Hvad forestiller det? (Svar: Et blå skilt med en gylden støvle ovenpå).**

Helt op til slutningen af 1800tallet var det almindeligt med skilte, der viste hvilke produkter, der blev fremstillet – eller redskaberne, der blev brugt, som i skrædderens tilfælde – i stedet for at skrive det med bogstaver. Da ikke alle mennesker kunne læse (og håndværkerne for den sags skyld måske heller ikke kunne skrive) var det en ganske praktisk ting.

Skiltene oppe fra indgangen ned langs højre side af gaden viser at her bor:

- 1. En lysestøber (en krans med lys)*
- 2. En bødker (en tønde og en balje)*
- 3. En skomager (en støvle)*
- 4. En tobakshandler (tre (forgyldte) ruller tobak – tilsvarende ruller tobak kan ses i butiksvinduet, hvoraf man skar den mængde tobak, kunden ønskede at købe)*
- 5. En skrædder (en saks)*

Niels finder det rigtige skilt og går ind og afleverer kurven. Hvis han er heldig, får han nok en fedtemad af skomagermadammen.

Så fortsætter han ned ad gaden og over broen til Algade. Han skal finde hattemageren og give ham en besked fra tømreren.

- **Nu skal I kigge efter skilte igen. Kan I finde hattemagerens skilt? Hvad forestiller det? (Svar: En høj hat).**

Gå ned ad gaden og over broen. Hattemagerens hus er det første hus på højre hånd i Algade efter broen.

- **Kender I nogen, der går med høj hat? Har I set nogen med en høj hat på? Hvor/hvem?**

Den høje hat kom på mode i starten af 1800tallet i de finere kredse. Jurister, diplomater og embedsmænd af alle slags gik med høj hat og frakke, når de var ude, samt andre fra højere samfundslag (jf. H.C. Andersen).

Håndværkere og andre i de arbejdende samfundslag ("jævne folk") bar kasket. Håndværkermestre kunne dog gå med høj hat, når de skulle i byen.

Niels går ind i hattemagerens butik. Hattemageren er der ikke. Niels ser på de mange fine, høje hatte og giver sig til at tælle, hvor mange, der er.

- **Kan I hjælpe Niels med at tælle de høje hatte i hattemagerens butik?**

Der går et stykke tid, og hattemageren kommer stadig ikke. Niels bliver lidt urolig, for han skal snart i skole, og han må ikke komme for sent.

Pludselig kommer Marie, hattemagerens datter, ind i butikken. Marie og Niels kender godt hinanden. De har tit leget sammen og nu går de i skole sammen. Mette er også syv år. Niels spørger, hvor hendes far er, da han skal give ham en besked fra tømreren. Han viser et brev, han har med.

"Han er ikke hjemme lige nu", siger Marie. "Du kan bare lægge brevet på disken. Og så må vi hellere se at komme af sted til skolen!".

Niels og Marie går ud ad døren og skynder sig hen ad Aagade. Niels vil gerne stoppe op for at kigge på ænderne, men Marie siger, at de ikke har tid.

Lad os følge med dem til skole.

Gå ud ad hattemagerens dør og til venstre over broen igen. Gå hen ad gaden langs med vandet, Aagade. Ved Lilletorv lige efter Traktørstedet skal I til højre og op ad trappen til skolen. Stop op på pladsen foran skolen.

Niels og Marie er lige begyndt at gå i skole, så det hele er nyt og spændende for dem. De kan slet ikke forstå, at nogle af de store børn sukker og synes, det træls at gå i skole.

Inden børnene må komme ind i skolen skal de stå på rækker ude foran. Nu skal I forestille jer, at I går i skole sammen med Niels og Marie.

Stil op på række med næsen op mod skolen!

Afhængigt af børnegruppens størrelse kan børnene dirigeres ind på en eller to rækker, eventuelt en pigerække og en drengerække.

Pædagogen/læreren skal nu spille rollen som den skrappe lærer: Stå foran børnene, se bestemt ud. Lærerne dengang var ikke venlige og smilende, børn skulle opdrages!

"Goddag børn! Stå så pænt på række. En helt lige række. Må jeg se? Se lige ind i nakken på den foran. Ikke snakke.

Nå, lad mig se om I har rene hænder og negle. Frem med hænderne! Jeg vil ikke have beskidte børn i min skole!"

Gå ned langs rækkerne og se børnenes hænder efter. Hvis børnene har rene hænder, nikker man nådigt til dem – ikke noget med at rose! Hvis børnene har beskidte hænder, får de at vide, at det ser ikke godt ud for en pige/dreng at have beskidte hænder, og at de skal vaskes, når vi andre går ind i klasseværelset.

Pædagogen/læreren går ud af rollen igen:

Så skrap kunne læreren være. Man mente ikke, at en lærer skulle være venlig og rose børnene, for så lærte de ikke at opføre sig ordentligt.

- **Hvorfor skal man have rene hænder i skolen? (Svar: Hvis man har beskidte hænder, bliver papir og bøger også beskidte).**
- **Tror I børnene i 1864 havde mere beskidte hænder end børn har nu? Hvorfor?**

Man havde jo ikke vaskekummer og indlagt vand før langt op mod år 1900, så man kunne ikke bare gå hen og vaske hænder – især ikke drengene, som arbejdede udendørs og i værksteder og kunne blive ret beskidte. Pigerne arbejdede oftest i køkkenerne, så de havde hænderne mere i vand, men skulle man for eksempel rengøre en gryde, der var blevet sodet godt til af ilden på ildstedet, kunne man nu blive ret beskidt.

Nu vil vi gå ind og se Niels og Maries skole. Der er ingen børn lige nu, men I må være stille, for læreren sover oppe ovenpå, og vi vil ikke vække ham.

Gå ind i skolen. Skolestuen er til højre og lærerens bolig til venstre. Desuden er lærerens soveværelser ovenpå (hvor man ikke kan komme op!).

Samtal om skolen, for eksempel med udgangspunkt i følgende spørgsmål:

- **Hvor mange børn gik i skole her? (Svar: Tæl! 8-10 børn pr. bænke).**
- **Hvad lærte de? (Svar: At læse, skrive, regne og synge salmer).**
- **Hvad blev rebet på lærerens bord mon brugt til? (Svar: Det kaldtes tampen og blev brugt til at slå ulydige børn med).**

- **Kender I nogen, der går i skole? Kan de lide det? Hvor mange år er man, når man starter med at gå i skole?**
- **Har I været i en skole/Går I i skole? Ligner den denne her skole?**

Niels og Marie kan godt lide at gå i skole. Det hele er nyt og spændende for dem, og det er rart at skulle noget andet end at arbejde hele tiden. Da skoledagen er slut, skal Niels tilbage til tømrerværkstedet for at arbejde. Marie skal hjem og hjælpe sin mor med at lave mad og passe de fire små søskende, men først skal hun hen til farveren på Torvet og spørge efter noget stof, som han skulle farve for hendes far. Hun spørger Niels, om han ikke vil gå med hende, da hun er lidt genert over at skulle gå alene ind til farveren for at spørge. Det vil Niels gerne.

Gå ned ad trappen fra skolen til Lilletorv. Fortsæt lige ud henover broen og op til Torvet.

Nu er børnene kommet op på Torvet. "Hvordan kan man kende farverens værksted?", spørger han. "Det er henne ved det sorte flag", svarer Marie, hun har været der mange gange før. Niels ser sig omkring.

- **Kan I hjælpe Niels og Marie med at finde det sorte flag?**

Gå hen til farverens værksted og gå indenfor.

Børnene går indenfor. Inde i butikken er farveren ved at ekspedere en kunde. De snakker og snakker. Imens ser Niels og Marie sig omkring.

- **Hvad laver en farver?**

- **Hvilke ting og redskaber kan I se rundt om i værkstedet?**
- **Findes der også farvere nu til dags? (Svar: Nej det foregår på store farverier=fabrikker).**

Ude fra baggården kommer store Thomas ind i farveriet. Store Thomas er en stor dreng, som Niels og Marie var lidt bange for, da han stadig gik i skole. Nu er han 14 år og i lære som farver. Han kommer hen til dem og spørger, hvad de skal. Marie fortæller ham det. "Du kan sige til din far, at det stof er farvet. Det hænger til tørre lige nu. Jeg vil tro det er klar i morgen", siger store Thomas.

Niels og Marie smutter udenfor igen.

De fortsætter til venstre ned ad Algade. Inde fra Bagerens butik dufter der dejligt. "Uhm", siger de begge to og stopper op og kigger ind ad bagerens vindue.

- **Kig hen ad gaden (Algade). Hvordan kan man se, hvor bageren er? (Svar: Der hænger et skilt med en stor gylden kringle over butikken).**
- **Gå hen og kig ind ad bagerens vindue. Hvilke ting kan man købe hos bageren?**
- **Handler I somme tider hos en bager? Hvad køber I der?**
- **Hvor køber I brød?**

Den rare dame i bagerbutikken får øje på Niels og Marie. Hun kommer hen i døren og giver dem hver en vaniljekrans. Niels tager kasketten af og bukker, og Marie nejer og siger tak.

- **Kan I bukke og neje? Prøv det. Må vi se om I kan gøre det ordentligt.**
- **Plejer I at bukke og neje, når I siger tak for noget? Hvad gør I?**

Nu fortsætter de to børn hen ad Algade. Ved Hattemagerens hus siger Marie: "Farvel, vi ses i morgen!", og så smutter hun ind gennem porten om til gården for at hjælpe sin mor i køkkenet. Niels fortsætter hen til tømrerværkstedet, hvor han har nok at lave indtil det er aftensmadstid. Så skynder han sig hjem til sin familie. De får havregrød og rugbrød med spegesild (=saltet sild) til aftensmad.

Da det begynder at blive mørkt, kravler Niels ned i sengen, hvor hans to små brødre på 2 og 5 år allerede sover trygt.

Hans mor tænder et vokslys og sætter sig til at stoppe drengenes strømper.

Niels putter sig og falder snart i søvn.

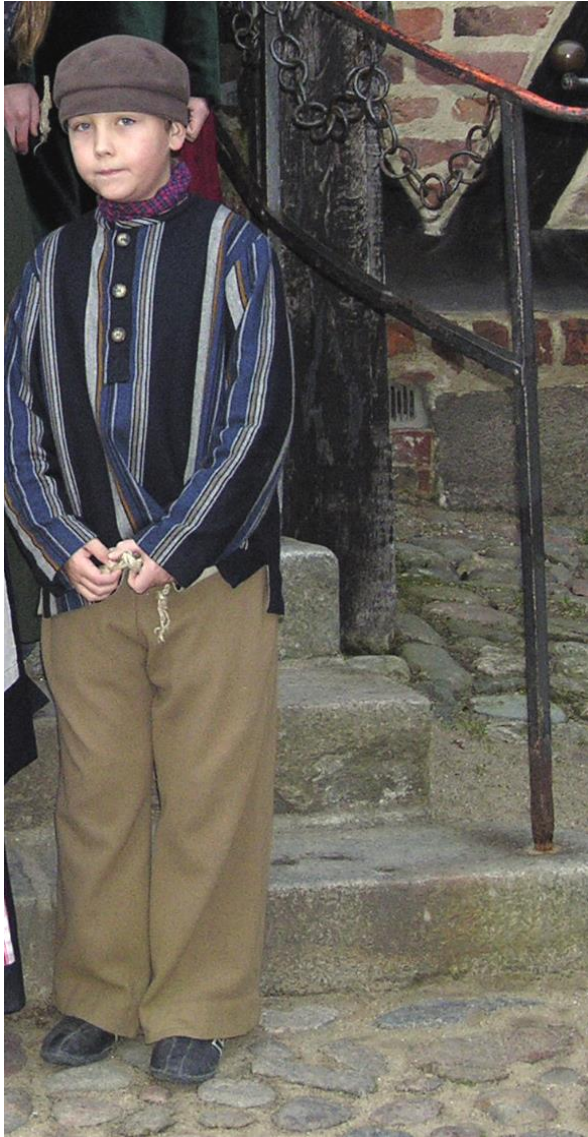
Hvad kan vi lave bagefter?

Efter museumsbesøget kan man arbejde videre med oplevelserne fra Den Gamle By ud fra følgende forslag:

- Lad børnene tegne og farvelægge på aktivitetsarkene. Det kræver en voksen, der hjælper børnene med at forstå opgaverne og snakker tingene igennem med dem. Det er en måde at reflektere over oplevelserne på.
- Snak med børnene om Niels og Maries dag. Tag eventuelt fortællingen til hjælp. Lad børnene enkeltvis eller to og to tegne nogle episoder fra Niels og Maries dag på store stykker papir. Sæt til sidst billederne sammen til en billedserie.
- Leg/dramatisér episoder fra Niels og Maries dag eller eventuelt hele dagen ifølge oplevelserne og fortællingen. Det kan foregå som en fælles leg, hvor alle er med til det hele eller i grupper, hvor hver gruppe skal dramatisere en episode. Episoderne kan så sættes sammen til et helt teaterstykke: "En dag med Niels og Marie".

Det er vigtigt at pædagogen/læreren er med hele vejen og hjælper børnene med at finde ud, hvordan man kan vise handlingerne, så andre kan forstå, hvad der foregår. Brug skole-episoden fra turen som eksempel. Den kan bruges, som den er, og indgå i helheden.

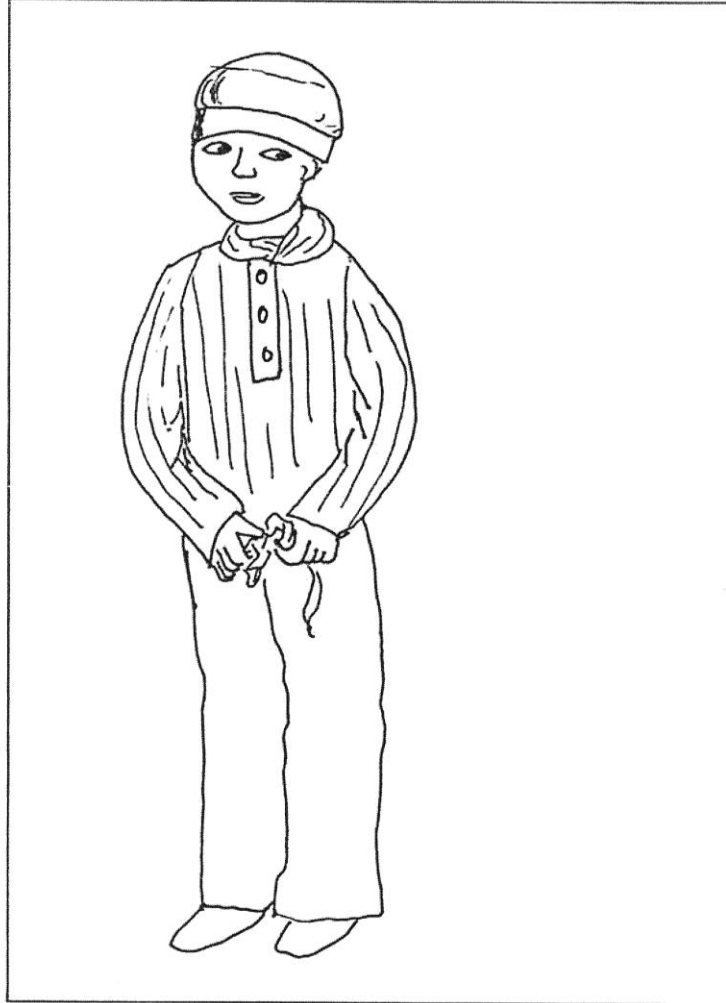

NIELS

MARIE

AKTIVITETSARK 1

NIELS

Farvelæg tegningerne af Niels og Marie.

MARIE

Kender du nogen, der hedder Niels og Marie?

Tegn hattemagerens skilt.

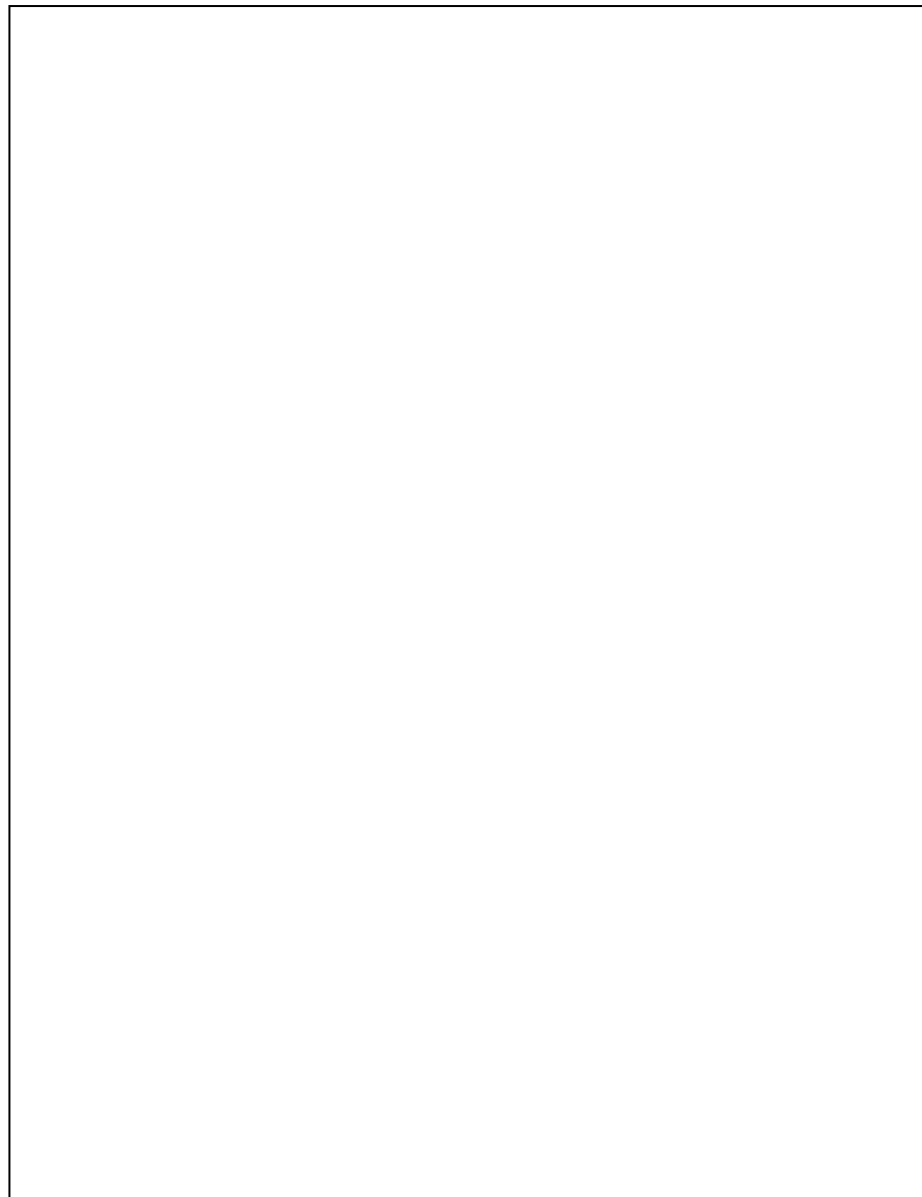

Tegn bagerens skilt.

Her er et billede af skolestuen.
Hvor tror du Niels og Marie sidder?
Tegn dem, der hvor du tror, deres plads er.

I den sidste firkant skal du tegne noget fra historien om
Niels og Marie eller noget, du så i Den Gamle By.

Billeder fra Den Gamle By

Færdselsregler for skoleklasser og andre institutionsgrupper

Kære lærere / pædagoger!

Tak fordi I har valgt at besøge Den Gamle By.

Vi vil gøre vores til, at besøget bliver en god oplevelse både for jer og de øvrige gæster.

Derfor er der udformet nogle færdselsregler, som læreren/pædagogen skal gennemgå med klassen/gruppen inden besøget i Den Gamle By.

Reglerne er også til for at forhindre at genstande, huse og interiører i Den Gamle By lider overlast.

Når reglerne er gennemgået i klassen, skriver læreren under nederst på dette dokument og afleverer det til receptionen ved ankomsten til Den Gamle By.

- **Færdsel på museet skal foregå roligt under hensyntagen til de øvrige gæster** – undgå at støje og "fylde for meget".
- **Der er mange gamle ting og huse, man skal passe på**, der er steder man ikke må gå ind og møbler man ikke må sidde i (markeret med snore eller anden form for afspærring) – dette SKAL overholdes.
- **Hvis eleverne skal løse opgaver på museet og skal tegne og skrive på opgaveark, må de ikke skrive op ad vægge, døre, møbler og andet på museet.** De skal bruge deres tasker, lår eller et medbragt underlag (for eksempel en mappe).
- **Kast ikke med genstande, sten eller snebolde.**
- **Ingen mad, drikke, kager, slikkepinde med mere** inde i husene/udstillingerne!
- **Det anbefales, at børnene medbringer små turtasker til deres madpakker i stedet for rygsække.**
Rygsække skal bæres i hånden inde i husene/udstillingerne. Alternativt kan man ved hovedindgangen låne nøgler til opbevaringsbure, hvor taskerne kan låses inde.
- **Læreren/pædagogen har under HELE besøget ansvaret for at reglerne overholdes!**
Er eleverne inddelt i grupper må læreren/pædagogen gå rundt til grupperne, både for at være nærværende og føre tilsyn, men også for at uddybe og kvalificere elevernes udbytte af besøget, opgaver etc.
- **Vis hensyn til vores gæs** – de tåler ikke drillerier – og de bider hårdt.
- **Vis hensyn til vores heste !**
- **Alle henstillinger fra museets personale SKAL følges** – også fra personale i historisk dragt.
- **Medbragt mad** spises i de særlige områder på museet: Madkassen, Anlægget og Fæstpladsen. Desuden i juletiden: Teltet på Fæstpladsen og Julestuen i Bendtsens Pakhus.
- **HUSK** at rydde op efter jer!

God fornøjelse på museet!

Undertegnede erklærer sig hermed ansvarlig for at ovenstående regler følges under museumsbesøget

Dato: _____ **Medbragt tlf.:** _____

Lærerens/pædagogens navn: _____

Underskrift: _____

Skolens/institutionens navn: _____

Tlf.: _____ Mailadresse: _____

Antal elever/børn: _____ Antal lærere/pædagoger _____ Antal forældre _____